

**TÜRKİYE’NİN BORÇLANMA
TARİHİ VE DÜNYA
ÜLKELERİNİN DURUMU**

Ülkeler neden borçlanmaktadır ? Borçlanmaları gerekli midir ? Gerekli ise nasıl bir borçlanma politikası izlenmelidir. Neler için borçlanmaya gidilmelidir ? Soruları uzatmak mümkündür. Ancak, sorular, soruları doğurmakta ülkeler borç batağı içinde adeta debelenmektedir.

Sıkı para politikalarını savunanlar ve muhafazakar ekonomistlerin, tek suçlunun sosyal harcamalar, kamunun büyüklüğü ve hantal yapısı olduğunu öne sürseler de devletlerin çok gerekli sosyal politikaları ve harcamaları dışında son derece gereksiz harcamaları da olduğu açıktır.

Devlet harcamalarının, önemli bir bölümünün silahlanma harcamalarına gitmesi, çok da gerekli olmayan bir şekilde çok büyük orduların oluşturulması, yolsuzluk, rüşvet, bunların sonucu etkin olmayan, gerekliliği iyi tahlil edilmemiş kamu yatırımları, mali politikaları tamiri mümkün olmayan bir şekilde bozmakta, verimli çalışmayı önlemektedir.

Bir yol yatırımı, denetim eksikliği veya rüşvet - yolsuzluk yüzünden çok daha büyük maliyete mal olmaktadır. İyi yapılmadığı için de sık sık yeniden yapılmaktadır.

Bütün bunlar devletin parasının çok gereksiz bir şekilde carcur edilmesine yol açmaktadır. Bu durum dünya üzerindeki her ülkede az veya çok yaşanan bir gerçektir. Kimi ülkede bu durum çok daha azken, kimi ülkede devleti ve ülkeyi yiyip bitirmektedir. Maliye politikaları düzgün işlemeyince, para politikaları öne çıkmaktadır. Para politikaların sonucu da her zaman beklenildiği gibi olmamaktadır.

Her hangi bir krizde ilk akla gelen; kamu harcamalarının azaltılması, sıkı para politikaları ve sıkı maliye politikaları olmaktadır. Harcama azaltmasına da sosyal politikalardan başlanmaktadır. İlk sosyal güvenlik harcamaları, sağlık, eğitim harcamaları kısılmakta, binlerce insanın işine son verilmektedir.

Ancak, tüm girişimler sonuçsuz kalmakta, ülkeler krizlerden çıkarken, bir sonraki krize kadar toparlanma sürecine girmektedir. Ülkemiz de sık sık ekonomik krizlere girmektedir. Türkiye'nin borçlanma tarihi nerelere kadar gitmektedir ?

Türkiye dışında dünyada en borçlu ülkeler hangileridir ? Gelişmiş ülkeler borçsuz mudur ?

Osmanlı'dan günümüze Türkiye'nin borçlanması

1683 yılında Viyana Kuşatması'nın başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra Osmanlı Devleti, Karlofça Antlaşması ile toprak kaybetmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti kaybettiği toprakları geri kazanma siyaseti izlemiş; başlayan İran Savaşı, Rusya'nın denizlere serbest geçmeye çalışması Osmanlı'yı sürekli bir savaşın içinde tutmuştur. Bu esnada tüm tarım alanları ve madenler savaş bölgesi içerisinde kaldığından devlet geliri düşmüştür.

Devlet geliri düşünce vergiler artırılmıştır. Tarım ile uğraşan kesim vergiden kurtulmak için tarımı bırakarak İstanbul, Edirne, Bursa gibi büyük şehirlere göç başlamıştır.

Vergi gelirinin düşmesi, Osmanlı Devleti'nin maaş ödeme sıkıntısına düşmesine neden olmuş. Bir taraftan çalışanların tarımdan devlete kayması, bir taraftan kaybedilen topraklar nedeniyle vergi gelirlerinin düşmesi, sıkıntıları artırmıştır.

Sıkıntılar sonucunda 19. yüzyıl başlarında halktan altın ve gümüşler toplanarak, sikkeler yapılmış ve %20 değer fazlasıyla piyasaya sürülmüştür. 1839 yılında bu tedbirler yeterli gelmeyince kaime çıkarılmıştır. Kaime enflasyonist bir etki yaratmıştır.

1840 yılında mali bunalımın daha da artması ile tasarruf sahiplerinin belirli bir faiz karşılığı elindeki tahvilleri toplamak için esham kavaimi çıkarılmıştır.

İç borçlanma

ilk olarak 1788 yılında Cezayirli Hasan Paşa'dan 600.000 kuruşluk borç alınmış, arkasından sarraflardan ve zenginlerden borç istenmiştir. 1840 yılında, Galata bankerlerinden Alleon ve Baltacı'nın kurdukları İstanbul (Dersaadet) Bankası'ndan yapıldığına dair bilgiler mevcuttur. Bankanın kaynağının yabancı sermaye piyasalarından olmaması nedeniyle iç borç niteliği taşımaktadır.

Bütçe açıkları:

- 1841'de 4.163.000 kuruşa,
- 1847'de 15.263.404 kuruşa,
- 1848'de 38.586.642 kuruşa
- 1849'da da 88.998.000 kuruş

1854 yılında iç borç toplamı 15 Milyon Sterlin'e ulaşmıştır.

Dış borçlanma

1854 yılına kadar borç istemenin onur kırıcı olduğu düşünüldüğünden ve borç istenen ülkelerin Osmanlı yanlısı görünmek istememesinden borç alınamamıştır. Bu dönemde 1783'de Fas, 1788'de ise Cezayir ve Tunus borç vermeyi kabul etmemiştir.

- 1854 yılında Kırım Savaşı başlangıcında İngiltere'den 200.000 Sterlin alınmıştır. Bu Osmanlı İmparatorluğu'nun bilinen ilk borcudur.
- 1854-1875 döneminde 15 sözleşme ile 127 Milyon Lira borç almıştır. Toplam Borç 239 Milyon Lira olmuştur.

1876 yılına dek almış olduğu borçları ödemede sıkıntıya düşen Osmanlı İmparatorluğu borç ve faizlerinin ödemesine, 1876 Nisan ayında son vermiştir.

Muharrem Kararnamesi ile 20 Aralık 1881'de dış borçların miktarı indirilmiş, ödeme koşulları yeniden düzenlenmiştir. Muharrem Kararnamesi'nin 15. maddesine göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlarını ödeyememesi sonucu, borç ödemelerini güvence altına alacak olan vergi kaynaklarının toplanması ve denetimi işlevini yürütecek olan Düyun-u Umumiye'ye bırakılmıştır.

1914 yılında savaş patlak verdiği Osmanlı Devleti'nin dış borcu kısa vadeli borçlar hariç 156,4 milyon Osmanlı Lirası'dır. (142 milyon sterlin).

Dış borçlar, Osmanlı Devleti çöktükten sonra, Osmanlı topraklarında kurulan devletler arasında paylaştırılmış ve en büyük borç yükü Türkiye'ye verilmiştir. 1925 yılında Osmanlı borçlarının %67'sinin Türkiye tarafından ödenmesi kararlaştırılmıştır. Türkiye'nin payına düşen 107,5 milyon altın Osmanlı Lirası tutarındaki borcun ödenmesi için Düyun-u Umumiye İdaresi ile 13 Haziran 1928 tarihinde Paris'te bir anlaşma imzalanmıştır.

Türkiye Düyun-u Umumiye'ye olan borcunun son taksitini, ilk dış borcun alınmasından tam bir yüzyıl sonra, 25 Mayıs 1954'te ödemiştir.

Cumhuriyet sonrası

Türkiye Cumhuriyeti ilk dış borcunu 1930 yılında ABD'den 10 milyon dolar olarak almıştır. Borcu İnönü hükümeti Türk Parasının Kıymetini koruma kanununu çıkardığı dönemde almıştır. Aynı yılın ağustos ayında muhalefet partisi Serbest Fırka'nın kurdurulmasındaki amaçlardan biri liberal gözükersen dış yardım almaktır.

1980-1990 Dönemi

Türkiye, 24 Ocak 1980 tarihinde Ekonomik İstikrar Programı'nı uygulamaya koyarak, bu tarihe kadar izlediği temel ekonomi politikalarını tamamen değiştirmiş, daha liberal ve dışa açık politikaları yürürlüğe koymuştur. Bu politikalarından birisi, dış borçlanma ile genel olarak yatırımların arttırılmış olmasıdır.

2001-2014 Dönemi

Türkiye'nin dış borcu bu dönem içinde (2001 4.Çeyrek) 129 Milyar dolardan 336 Milyar dolara (2012 4. Çeyrek) yükselmiştir. 2013 yılının üçüncü çeyreğinde Türkiye'nin brüt borcu 372.7, net dış borcu ise 214.4 milyar dolar olarak belirlenmiştir.

ABD'nin borcu 20 trilyon dolara doğru gidiyor

Uluslararası Para Fonu'nun (IMF) tahminlerine göre, 2014 yıl sonunda, toplam borçta birinci olan ABD'nin brüt devlet borcu 19,2 trilyon doları aşacaktır. ABD'nin yurtiçi geliri 18,3 trilyon dolar olacaktır. Borcun yurtiçi gelire oranı yüzde 105,1'i bulacaktır.

Yurtiçi gelirinin 2,5 katı borcu olan Japonya'nın borcu 12 trilyon dolara yaklaşacaktır. 4,9 trilyon dolar yurtiçi gelire ulaşacak Japonya'da borcun milli gelire oranı yüzde 245,5'e olacağı hesaplanmaktadır. Japonya, bu oranda dünya birinciliğini kimseye kaptırmayacaktır.

2015 tahminlerine göre, 11,3 trilyon dolarla dünyanın ikinci büyük ekonomisi olan Çin'in brüt devlet borçları 4,7 trilyon doları bulacaktır. Çin, borcun yurtiçi gelire oranında yüzde 41,8 ile iyi durumdaki ülkelerden biri olacaktır.

Avrupa birincisi İtalya

Avrupa'nın en borçlu ülkesi İtalya'dır. İtalya'nın borcu 2,9 trilyon doları geçtiği hesaplanmaktadır. 2,15 trilyon dolar yurtiçi geliri beklenen İtalya'da borcun yurtiçi gelire oranı yüzde 136,4'i bulacaktır.

Fransa 2,87, Almanya 2,84, İngiltere 2,8 trilyon dolar borçla bu ülkeleri takip etmektedir. Bu ülkelerden Fransa'nın 2,94, Almanya'nın 3,91, İngiltere'nin 3 trilyon dolar GSYH'si olması beklenmektedir. Borcun yurtiçi gelire oranı Fransa'da yüzde 97,7, Almanya'da yüzde 72,5, İngiltere'de yüzde 93,1 düzeyini bulacaktır.

Kanada 1,63, Brezilya 1,55, İspanya 1,44 trilyon dolar borçla ilk 10'da yer almaktadır. Kanada'nın 1,87 trilyon dolar GSYH'si, yüzde 86,8 borçluluk oranı, Brezilya'nın 2,36 trilyon dolar GSYH'si, yüzde 65,6 borçluluk oranı, İspanya'nın 1,42 trilyon dolar GSYH'si, yüzde 101,1 borçluluk oranı olacaktır.

Hindistan 1,34 trilyon dolarla 1 trilyon dolar sınırını geçen ülkeler arasında bulunmaktadır. Bu ülke 2,25 trilyon dolar GSYH'ye, yüzde 59,5 borçluluk oranına ulaşacaktır.

Brüt Devlet borçları

Brüt devlet borçlarında Hindistan'ı 670,4 milyar dolarla Meksika, 620,7 milyar dolarla Hollanda, 564,4 milyar dolarla Güney Kore, 545,4 milyar dolarla Belçika, 471,6 milyar dolarla Avustralya izleyecektir.

Komşu Yunanistan, 252,4 milyar dolarlık gayri safi yurtiçi hasılasının yüzde 171'i olan 431,6 milyar dolarla 17'nci sırada yer alacaktır. Yunanistan'ı 352,3 milyar dolarla Avusturya, 347 milyar dolarla Rusya, 323,5 milyar dolarla Singapur, 315,8 milyar dolarla İsviçre, 306,5 milyar dolarla Mısır, 298,6 milyar dolarla Portekiz, 292,9 milyar dolarla Arjantin ve 291 milyar dolarla Polonya takip edecektir. Bu ülkeler içinde en düşük borçluluk oranına yüzde 16,5 ile Rusya'nın olması beklenmektedir.

Türkiye 26'ncı sırada

Türkiye, 285,4 milyar dolar borçla 26'nci sırada yer almaktadır. IMF, doların yükselmesinden önce tahminlerini yaptığı için Türkiye'ye 861,1 milyar dolarlık GSYH tahmininde bulunmuştu. Buna göre, Türkiye'nin borçluluk oranı yüzde 33,1 ile oldukça düşük düzeyde kalacaktır. Türkiye'yi 282,1 milyar dolarla İrlanda, 237,9 milyar dolarla Endonezya, 236,6 milyar dolarla İsveç, 215,6 milyar dolarla İsrail, 212,4 milyar dolarla Tayvan ve 206,4 milyar dolarla Malezya takip edecek.

Dolardaki yükseliş Türkiye'nin borç oranını yükseltecek

Her ne kadar 2015 için IMF, Ekim 2014 tarihinde 861,1 milyar dolar GSYH tahminiyle brüt devlet borçlarının milli gelire oranını yüzde 33,1 olarak hesaplamışsa da bu rakam, doların GSYH'yi düşürmesi nedeniyle bu rakamın çok üzerinde gerçekleşecektir. Çünkü, borçların önemli bölümü yabancı para cinsinden. TL'nin değer kaybıyla, TL cinsinden borçların dolar karşılığı azalsa da yabancı para cinsinden borçlar dolar cinsinden azalmayacaktır. Buna karşın dolardaki artış GSYH'yi dolar cinsinden azaltacaktır. Borçların önemli bölümü yabancı para cinsinden olduğu için GSYH'de dolar cinsinden azalma daha fazla gerçekleşecektir. Dolar cinsinden borçlar GSYH'deki düşüş kadar azalmayacak ve GSYH'ye oranı artacaktır.

GSYH'nin Borçlara oranı

GSYH'ye oranı bakımından brüt borç stoku 1 milyar doları geçen 158 ülke içinde en borçlusu Japonya'dır. Yüzde 245,5 oranıyla birinci olan Japonya'yı, yüzde 171 ile Yunanistan, yüzde 147,4 ile Lübnan, yüzde 136,4 ile İtalya, yüzde 131,5 ile Jamaika, yüzde 128,7 ile Portekiz, yüzde 126,6 ile Eritre, yüzde 126 ile Güney Kıbrıs, yüzde 117,7 ile Bhutan, yüzde 116 ile Yeşil Burun Adaları, yüzde 111,7 ile İrlanda, yüzde 110,2 Grenada, yüzde 108,9 ile Maldivler, yüzde 105,1 ile ABD, yüzde 103,9 ile Barbados, yüzde 101,7 ile Belçika, yüzde 101,1 ile İspanya, yüzde 101 ile Singapur izleyecektir.

İran, Rusya, Türk cumhuriyetleri en az borçlu ülkeler arasında

Oransal olarak en az borçlu devlet Suudi Arabistan. GSYH'ye oranı bakımından brüt genel devlet borç stoku yüzde 2,5 olan Suudi Arabistan'ı, yüzde 5,7 ile Kuveyt, yüzde 6,3 ile Hong Kong, yüzde 8,1 ile Cezayir, yüzde 8,6 ile Özbekistan, yüzde 9 ile Umman, yüzde 10,4 ile Estonya, yüzde 11,1 ile İran, yüzde 11,1 ile Nijerya, yüzde 11,4 ile Birleşik Arap Emirlikleri, yüzde 13 ile Botsvana, yüzde 14,3 ile Türkmenistan, yüzde 14,5 ile Kazakistan, yüzde 14,6 ile Şili, yüzde 16,5 ile Rusya, yüzde 17,7 ile Paraguay, yüzde 18 ile Azerbaycan, yüzde 18,9 ile Gabon, yüzde 19,2 ile Peru takip edecektir.